

Titel: Udrag fra Journalen DD

Citation: "Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K17", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K17*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Jette Knudsen; Alastair McKinnon, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2000 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-dd-kom-shoot-dd-368.pdf> (tilgået 02. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K17

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

◀ **Nihil est in intellectu ... in sensu** : lat. »Intet er i forstanden, som ikke først har været i sanserne«. Denne ofte anførte sentens udtrykker grundtanken i Aristoteles empirisme, og optræder i formen »Nihil est in intellectu quod non sit prius in sensu« (»Intet er i forstanden, som ikke forud er i sanserne«) hos Thomas Aquinas (død 1274) i *Quaestiones disputatae de veritate*, 2, 3. Skønt formuleringen selv ikke findes hos Aristoteles, er den baseret på hans lære om sanseerfaring og abstraktion, som han udvikler i *De anima*, 2. bog (især i kap. 12) og i 3. bog (især i kap. 4). Den lat. sentens blev meget diskuteret i tiden pga. den brug, Hegel gjorde af den i sit forsvar for idealisme; jf. *Encyclopädie* (222m,9) bd. 1, »Die Logik«, i *Hegel's Werke* (221,19) bd. 6, § 8, s. 14 (Jub. bd. 8, 52): »Es ist ein alter Satz, der dem *Aristoteles* fälschlicherweise so zugeschrieben zu werden pflegt, als ob damit der Standpunkt seiner Philosophie ausgedrückt seyn sollte: *nihil est in intellectu, quod non fuerit in sensu*; – es ist nichts im Denken, was nicht im Sinne, in der Erfahrung gewesen. Es ist nur für einen Mißverstand zu achten, wenn die spekulative Philosophie diesen Satz nicht zugeben wollte. Aber umgekehrt wird sie ebenso behaupten: *nihil est in sensu, quod non fuerit in intellectu*, – in dem ganz allgemeinen Sinne, daß der *voũç* und in tieferer Bestimmung *der Geist*, die Ursache der Welt ist, und in dem nähern, (...) daß das rechtliche, sittliche, religiöse Gefühl ein Gefühl und damit eine Erfahrung von solchem Inhalte ist, der seine Wurzel und seinen Sitz nur im Denken hat.« Hegels polemiske brug af denne aristoteliske sentens diskuteret også af Fr. Baader i *Vorlesungen über speculative Dogmatik*, 2. hefte, Münster 1830 (jf. ktl. 396, hefte 1, Stuttgart og Tübingen 1828, hefte 2-5, Münster 1830-38), 53, og H.L. Martensen i *De autonomia conscientiae sui humanæ* (239,21), s. 40. Jf. desuden Hegels *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie* (239,21) bd. 2, i *Hegel's Werke* (221,19) bd. 14, s. 332 og s. 385 (Jub. bd. 18, s. 332 og s. 385).

I trykt udgave: Bind 17 side 248 linje 19